

Kommentaar

Külliki Saldre pälvis naispeaosatäitja auhinna Loviisa rolliga lavastuses „Niskamäe naised“ (Vanemuine).

Heikki Leis

Liisi Aibel, etenduskunsti auhinna žürii esimees

Ehkki etenduskunsti auhinna nominentide rivi oli sel korral äärmiselt tugev (Mart Kangro „Täna õhtul *lorem ipsum*“, Karolin Poska „Untitled“, Jette Loona Hermanise ja Johhan Rosenbergi „Eden Detail“, Paide teatri „Paide 3000“), siis laureaadi nimetas žürii ühehäälselt ja kõhkluseta. Liisa Saaremäeli rännaklavastus „Tiny Home Productions presents: Suurem kui elu“ (Uue Loomingu Maja, CPPM) Paljassaare garaažiühistu hiiglaslikul territooriumil oli eelmise aasta märkimisväärseim etenduskunsti-sündmus. Intelligentne riski(hull)julgus lisas lavastusele selle müstilise *je ne sais quoi*, mida teatris (aga mitte ainult) tikutulega otsitakse. Mitmete teiste omastuste seast tõstis rännaklavastuse „Suurem kui elu“ esile usaldus kogukonna ja publiku vastu, näidates, et suhtlus etendusel osalejate vahel ei pea olema lõpuni planeeritud ja forsseeritud, vaid tekib õigetel hetkedel võluvalt orgaaniliselt – ja, nagu juba öeldud, usalduse tõttu. Peale selle iseloomustas seda rännakut argise ja poeetilise, poetaguse ja kõrgkultuuri omavahel segamine, mille peen nüansirikkus kihi kihi haaval lavastaja taotlusi üles ehitas ja avas.

Eraldi tähelepanu tahan pöörata sellele, et „Eden Detail“, üks etenduskunsti auhinna nominentidest, oli välja toodud kokku kolmes kategoorias: peale etenduskunsti auhinna kandideeris see ka tantsu- ja lavastajaauhinnale. Esimeses, tantsuauhinna kategoorias viis lavastus koju laureaadi tiitli, ning teises,

lavastajaauhinna kategoorias, astus see noorima põlvkonna kunstnike intensiivselt groteskne mäng folklooriga võrdse konkurendina suurtele sõnalavastustele kandadele. Hea meel on ka selle üle, et Paide teatri kogukonnaprojekt pälvis Eesti Teatriliidu juhatuse auhinna. Ääremärkusena ning juhust kasutades: minu arvates on kadunud vajadus sõnalavastuse žürii eriauhinna järele, sest see auhind, loomishetkel kahtlemata vajalik, tekitab praeguseks rohkem küsimusi, kui annab vastuseid.

Nüüdisaegse etenduskunsti väljalandsid muu hulgas 2021. aastal tooni mitmed audiolavastused ja CPPMi ehk EMTA kaasaegse etenduskunsti rahvusvahelise magistriõppe programmi esimese lennu diplomilavastused (sh laureaadi tiitliga „Suurem kui elu“), mis ühel või teisel viisil tõid teatriväljale uut hingamist. Võib-olla üllatuslikult ei tõusnud 2021. aastal enam senise põlemisega esile otsevoogedastuslavastused, ehkki aasta eest oleks seda võinud eeldada ja oodata, sest kevadtalvine mitmekuine suletus lõi selleks soodsa pinnase.

Tambet Kaugema, teatriliigiüleste auhindade ühisžürii liige

Teatriaastad pole vennad, vahel isegi mitte lellepojad. Tuleb ette aastaid, kui teatripildist tõuseb esile vaid üks lavastus ning lavastajaauhinna laureaadi ennustamiseks ei pea olema Igor Mang. Enamasti on aga võrdväärseid ja väärikaid töid, millega auhinnale

pretendeerida, rohkem ning pilt selle võrra segasem. Teatriaastast 2021 tõusid esile Ivar Põllu lavastusega „Serafima + Bogdan“ (Tartu Uus teater) ja Kertu Moppel „Mefistoga“ (Eesti Draamateater), kes mõlemad jõudsid mõistagi ka lavastajaauhinna nominentide sekka, ning Marta Aliide Jakovski „Fundamentalist“ (Von Krahli teater ja EMTA lavakunsti-kool), mis jäi teatriliigiüleste auhindade ühisžürii vaateväljast kõrvale, sest selle lavastaja on esialgu veel lavakunsti-kooli üliõpilane (küll aga võitis meespeaosatäitja auhinna seal mänginud Erki Laur).

Üle-eelmises Sirbis tõi teatriuurija ja -kriitik Hedi-Liis Toome („Naise koht on ... laval. Ja lava taga“) õigustatult välja, et pärast Kaarin Raidi 1991. aastal ei ole ükski naislavastaja saanud parima lavastaja auhinda, kõik need on läinud meestele. Nagu teada, läks ka seekord, auhinna pälvis Ivar Põllu. Jah, pikemalt võttes on meil tõesti probleem, et naislavastajaid on vähe ja tunnustus nendeni ei jõua, kuid ühe teatriaasta löikes ei saa lavastaja sugu olla argument kellegi poolt või vastu otsustamisel. Selline paradoks. Nagu ei saa ka väita, et praeguses ajas poliitiliselt vastu kajav lavastus väärrib *a priori* rohkem esile tõstmist, kui lavastus, mis seda ei tee. Päevakajaline teravus lisab lavastusele kindlasti kaalu, ent ei saa olla määrav.

Teatriliigiüleste auhindade ühisžürii, kuhu kuulub kaks esindajat kuuest auhinnažüriist ehk kokku tosin hindaajat, ei jõudnud arutelude ja vaidluste käigus üksmeelele, kes võrdväärsetest faviitidest – Kertu Moppel või Ivar Põllu – peaks pälvima lavastajaauhinna, ehkki mõlema lavastaja töö kõrges tasemes ei kahelnud keegi. Nagu sellistel puhkudel ikka, sai otsustavaks matemaatika ehk võitja selgus hääletades. Kindlasti pole see ideaalne süsteem, ent eks demokraatial ole teisigi puudusi.

Mis aga puutub kunstnikuauhinda, siis seekord oli lihtsalt Lilja Blumenfeldi aasta, kõrgelt hinnati tema kujundust lavastustele „Niskamäe naised“ (Vanemuine) ja „Sume on öö“ (Ugala) – siin žüriil suuremaid kõhklusid ja kahtlusi ei olnud.

Kirsten Simmo, Salme Reegi nimelise lasteteatri auhinna žürii esimees

Salme Reegi nimelise lasteteatri auhinna žürii huviorbiidis oli 2021. aastal veidi üle 20 lavastuse, seega peaaegu poole vähem, kui on olnud mõnel varasemal aastal – ja põhjust pole vaja kaugelt otsida. Teatrid vältisid riski, suurproduktiooneid lükati edasi ja varasemate aastate lavastusi tuli tihti etendada pooltühjale saalile. Mina annaksin eraldi autasu kõigile õpetajatele, kes niigi stressirohkel pandeemiaajal võtsid endiselt vaevaks

lapsi teatrisse viia. Õnneks pingutasid ka teatrid, et järjepidevus ei katkeks ja lastel oleks, mida vaadata.

Mirko Rajase lavastus „Miks me varastasime auto“ Eesti Noorsooteatris läks korda nii publikule kui ka hindajatele. Žüriile avaldas muljet lavastuse teraviklikkus: noorte eneseotsinguid toetav tekst avaneb dünaamilises ja tempokas lavastuses, mida kannavad meelde jäävad näitlejatööd, leidlik lava- ja muusikaline kujundus.

Eesti Noorsooteatril oli tegelikult tugevaid lavastusi veel, napilt jäi nominentide hulgast välja näiteks hoogne ja mänguline „Repan, säh, põll“. Arutelu all oli ka lähisuhtevägivallast kõnelev lavastus „Teises toas“, kus noorte sihtgrupi päralt oli esimeses vaatuses eraldi saal vaid neile koondatud lugudega, kuid lavastuse esteetika tundus siiski täiskasvanutele kohasem.

Noortelavastusena võib vaadelda Emajõe Suveteatri „Kasuema“, kuigi publiku hulgas paistis rohkem vanemaalisi inimesi kui lapsi ja noori. Andres Dvinjaninov on põlvkondi ühendavas lavastuses põiminud osavalt endiste aegade nostalgia praeguste noorte hetketunnusega. Hea meel oli näha, et juba varasemas „Kadri“ lavastuses energia ja mängulustiga silma jäänud lapsnäitlejad said „Kasumas“ väljendada ka näitlejatehnilist sügavust ja küpsust. Teater Piip ja Tuut hoidis taset ning orienteerus pandeemiaoludes kiirelt veebilahendustele. Seda suurem rõõm sai publikule osaks, kui aasta jagu edasi lükkunud lavastus Kalevipoja vägitegudest või telest tuttavad sketšid „Piip ja Tuut teevees, väikse suhkruga“ elavas etenduses nende ette jõudsid.

Tartu mänguasjamuuseumi „Mina!“ on oivaline lavastus lapse esimeseks teatrikülastuseks. Maria Usk teab autori ja lavastajana hästi, millega väikese teatririvaataja ette minna, ning näitlejad Karol Kuntsel ja Maria Annus loovad publikuga paeluva kontakti. Sama võib öelda ka Endla teatri lavastuse „Üks rohutirts läks kõndima“ kohta. Lavastaja Kaili Viidas sai Salme Reegi auhinna oma esimese lavastajatöö eest 2012. aastal („Põrr...!!!“, Endla teater, 2011) ning on vahepealsete aastatega sirgunud tunnustatud tegijaks ka suurte teatris. Hea meel oli näha, et lavastajal on endiselt jätkunud huvi ja tahtmist pingutada lapse erilise teatrikogemuse nimel, mis väljendus eelkõige uudse ruumikasutuse, värvika kujunduse, armsate-lähedaste näitlejatööde ja kõrvu paitava lasteluule sümbioosis.

Kogemus ütleb, et jõululavastuste hulgast aasta tippusid otsida ei tasu, kuid siiski oli kahju, et suisa kesisesest või keskpärasest tasemest ei murdnud välja ükski selleaastane jõulutükk. Kurb eelkõige sellepärast, et suur hulk lastest jõuab ju teatrisse vaid jõulueelse ühiskulastuse tõttu.